

SZEGEDI TUDOMÁNYEGYETEM
Állam- és Jogtudományi Kar

HABILITÁCIÓS TÉZISEK

Dr. Karsai Krisztina

Szeged
2010

Tartalomjegyzék

KÖSZÖNETNYILVÁNÍTÁS.....	3
BEVEZETÉS	3
KIEMELT TÉMA – FOGYASZTÓVÉDELMI BÜNTETŐJOG	3
ANYAGI JOG.....	7
<i>ALAPELVEK</i>	<i>7</i>
<i>EGYES BŰNCSELEKMÉNYTANI KÉRDÉSEK.....</i>	<i>9</i>
<i>BÜNTETŐJOG KÜLÖNÖS RÉSZE</i>	<i>12</i>
BÜNTETŐ ELJÁRÁSJOG.....	13
BÜNTETÉS-VÉGREHAJTÁSI JOG	14
TRANSZNACIONÁLIS BÜNTETŐJOG.....	15
<i>BŰNÜGYI JOGSEGÉLYJOG</i>	<i>15</i>
<i>NEMZETKÖZI BÜNTETŐJOG</i>	<i>19</i>
<i>EURÓPAI BÜNTETŐJOG.....</i>	<i>19</i>
OKTATÁSI EREDMÉNYEK.....	19
VÁLOGATOTT PUBLIKÁCIÓK 2004-2010	21
I. MONOGRÁFIA	21
II. KÖNYVRÉSZLET	21
III. EGYETEMI TANKÖNYV ÉS JEGYZET	21
IV. KÖNYVLEKTORÁLÁS.....	22
V. IDEGEN NYELVŰ TANULMÁNY	22
<i>A) Külföldi folyóirat.....</i>	<i>22</i>
<i>B) Tanulmánykötet (külföldi kiadás)</i>	<i>22</i>
C) TANULMÁNYKÖTET (MAGYAR KIADÁS).....	23
VI. MAGYAR NYELVŰ TANULMÁNY	23
<i>A) Magyar folyóirat</i>	<i>23</i>
<i>B) Tanulmánykötet.....</i>	<i>23</i>
<i>C) Egyéb.....</i>	<i>24</i>
VII. RECENZÍÓ.....	24
VIII. KÖNYVSZERKESZTÉS.....	24
LEGFONTOSABB HIVATKOZÁSI ADATOK.....	25

Köszönetnyilvánítás

Hálás köszönet illeti **Prof. Dr. Nagy Ferencet**, a Szegedi Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Kara Büntetőjogi és Büntető Eljárásjogi Tanszékének tanszékvezető egyetemi tanárát, **mesteremet**, a kezdetektől a mai napig irányomban tanúsított töretlen jóindulatáért és őszinte támogatásáért, aki bölcsességével és tapasztalataival tudományos pályafutásom eddigi útját végigkísérte. Szakmai eredményeimet sok szempontból neki köszönhetem.

Bevezetés

A Szegedi Tudományegyetem Habilitációs Szabályzata 3. cikkének értelmében a habilitációs tézisek a habilitációra pályázó „szakirodalmi munkásságának főbb eredményeit” foglalja össze. A főbb eredmények összefoglalását ebben a téziszüzetben egy kiemelt témakörben, valamint a munkásságomat egyébként jellemző témáknál szokásos csoportosításban adom meg. Ezen túlmenően az oktatási tevékenységemet jellemző eredményeket külön is összefoglalom.

A doktori fokozat megszerzésének alapjául szolgáló témakörre, a nemzeti büntetőjog és a közösségi jog kölcsönhatására vonatkozó eredményeket nem jelzem külön, csak az attól eltérő tudományos területeken elért szakirodalmi közleményeket foglalom össze.

A téziszüzetben a doktori fokozat megszerzését követő tudományos közlemények listája, valamint a legfontosabb hivatkozási adatok is szerepelnek.

Kiemelt téma – fogyasztóvédelmi büntetőjog

A gazdasági büntetőjoghoz több tudományos szócikket jelentettem meg az ún. **fogyasztóvédelmi büntetőjog** körében¹. A jogtárgyak vizsgálata körében megállapítottam, hogy a büntetőjogi fellépés szükségessége a megfelelő jogtárgyakon keresztül igazolható, azonban korántsem olyan egyszerű ezek meghatározása, mivel *közvetlenül* „csupán” a második generációs emberi jogokhoz, illetve általánosabb gazdasági érdekekhez kötődnek. Ezek pedig nem, vagy csak nehezen illeszthetők a büntetőjogi rendszerek hagyományos jogtárgyi struktúrájába. A gazdasághoz kötött bűncselekmények esetében is a jogtárgyvédelemben megjelenik a *bizalmi viszonyok* megtörése vagy azok megtámadása okán felmerülő fellépési szükséglet – mind az individuális, mind

¹ Gondolatok a büntetőjogi fogyasztóvédelemről. In: Tanulmányok Dr. Besenyei Lajos egyetemi tanár 70. születésnapjára (szerk.: Szabó Imre). Acta Jur. et Pol. Szeged, 2007. 349-363.p.; A büntetőjogi fogyasztóvédelem egyes általános kérdéseiről. Jogtudományi Közlöny 2008/7-8 333-340.p.; Élelmiszer-büntetőjog. In: Az európai büntetőjog kézikönyve (szerk.: Kondorosi Ferenc – Ligeti Katalin). Magyar Közlöny Lap- és Könyvkiadó, Budapest, 2008. 611-618.p.

az univerzális jogtárgyak bizalmi kötődést hordoznak. Az itt megjelenő bűncselekményi tényállásokkal egyfelől a *hibás döntéshozatal elleni védelmet* lehet biztosítani, ahol tehát az individuális jogtárgy az egyén (fogyasztói) döntésének meghozatalához szükséges információk helyességéhez fűződő társadalmi érdek vagy bizalom. Ez az, ami a fogyasztó megtévesztésén alapuló büntetendőség jogtalansági alapját képezheti (megtévesztő reklám, csalás, rossz minőségű termék forgalomba hozatala stb.). A hibás döntéshozatal körében egyébként még az – akár az igazságnak megfelelő – információk *közreadásának módja* is megjelenhet olyan magatartás képében, ami ellen a büntetőjognak védelmet kell nyújtania (meg nem engedett befolyásolás, zaklató reklám, agresszív – kényszerítő – kereskedelmi gyakorlatok stb.). Másrészt a hagyományosnak tekinthető individuális jogtárgyak, úgy mint a sérthetetlen emberi élethez, testi épséghez, egészséghez fűződő társadalmi érdek is megjelenik a fogyasztóvédelmi büntetőjogban: az *egészségre ártalmas termékek elleni büntetőjogi fellépés* azon bizalom megtörésének konzekvenciája, ami a kiszolgáltatott helyzetben levő fogyasztót a megvásárolt termékek fogyaszthatóságához (testét érintő vagy arra hatással bíró felhasználhatóságához) köti. Ez tükröződik például az ártalmas közfogyasztási cikkel való visszaélésnél, adott esetben bizonyos élet, testi épség elleni bűncselekményeknél, de erre vezethető vissza a büntetőjogi termékfelelősség problematikája is. Az univerzális jogtárgyak vonatkozásában mindenképpen megjelenik a *fogyasztóvédelmi szabályozórendszer elemeinek működéséhez fűződő rendszerszintű bizalom*, aminek megtörése tipikusan súlyos fokú jogszabálysértést jelent, s így a büntetendőség alapja lehet a minőség hamis tanúsításánál, a rossz minőségű termék forgalomba hozatalánál (stb.). Az univerzális jogtárgyak szintjén szűrődnek be a büntetőjogi védelembe a *tisztességes verseny kialakításához és fenntartásához fűződő társadalmi érdekek*, amelyek bizonyos elemeiben – közvetve – fogyasztóvédelmi célokat is követnek.

Ezen túlmenően a büntetőjogi fogyasztó fogalmát is megvizsgáltam, s megállapítottam, hogy a fogyasztó fogalmát a büntetőjog nem tartalmazza, így szükségképpen más jogágbeli szabályozásra van utalva a büntetőjog is, legalábbis kiindulásképpen. Sajnos azonban az egyes eltérő jogágak eltérő fogyasztó-fogalmakat használnak, így a büntetőjogon kívüli definiálás sem tehető meg egyértelműen. A magyar jogban meghatározott definíciók – a versenyjogi kivétellel – kizárják a fogyasztó fogalmából azon személyeket, akik gazdasági (szakmai) tevékenységük során kerülnek „igénybevevői” pozícióba, így ha követjük ezeket a fogalmakat, akkor ezek a személyek a büntetőjogi védelem körébe sem tartoznak bele. Kérdés tehát, hogy a büntetőjogi védelemnek követnie kell-e a fogyasztóvédelem más jogágbeli szempontjait, avagy önállóan, annál tágabban is megvonhatja-e a védelem körét. Ehelyütt amelletteszem le a voksomat, hogy a büntetőjogi védelem, az önálló jogtalansági tartalmának többi jogági szabályozáshoz képest való függetlensége

okán túlterjeszkedhet ezen a körön, s így oltalmazhatja azon „fogyasztókat” is, akik gazdasági tevékenységük körében vesznek igénybe szolgáltatást vagy vásárolnak árut. A hibás fogyasztói döntéshozatal szempontjából éppúgy kiszolgáltatott lehet a kisvállalkozás a multinacionális cég felé, ha például számítógépeket vásárol négy alkalmazottjának, s megtévesztés alapján hozza meg vásárlói döntését. Vagy miért kellene a büntetőjog szempontjából kevésbé jogsértőnek tekintheti, ha olyan személyt tévesztenek meg valamely áru tulajdonságáról, aki azt tovább kívánja értékesíteni? Az már más kérdés, hogy ilyen esetben az adott személy megtévesztés elleni felvértezettsége tipikusan erősebb lehet, mint az „egyszerű fogyasztó”, azonban ez a cselekmény jogtalansági tartalmát önmagában nem befolyásolja – legfeljebb a megtévesztésre alkalmasságnál kell majd szigorúbb mércét figyelembe venni.

Az e körben részterületnek tekinthető *élelmiszer-büntetőjogra* vonatkozóan is jelentettem meg tudományos közleményt (2008)², amelyben e témakör elemzésre érdemes problémáit emeltem ki: *a) Absztrakt veszélyeztetési tényállások.* Önmagában a közösségi jog nem követeli meg a büntetőjogi tényállás megalkotását, de az egészség védelmére – az egészségre ártalmas élelmiszerek elleni védelemre – ki kell terjednie a tagállami jogrendnek. Annak az aspektusnak, hogy az élelmiszerjogi előírások egy jó része fogyasztóvédelmi célokat követ, így a közegészséget védelmezik, a büntetőjogban absztrakt veszélyeztetési tényállásokkal kell szükség esetén érvényt szerezni. *b) Új élelmiszerekkel kapcsolatos jogsértések.* A novel-food szabályozás alapvető filozófiája éppen az ellenkezője a hagyományos élelmiszerekre vonatkozó joganyagénak, mivel előzetes engedélyezésen alapul. Felmerülhet a kérdés, hogy amennyiben a hagyományos élelmiszerekkel kapcsolatosan az összehasonlítható jogsértésekkel szemben például a tagállami jogrend nem alkalmaz büntetőjogi fellépést, akkor – kevesebről a többre való következtetés okán is – a szigorúbb szabályozást követő új élelmiszerekre vonatkozóan megalapozott lehet a büntetőjogi szankció. *c) Az élelmiszer fogyasztójának megtévesztés elleni védelme és az „átlagfogyasztó” modelljének érvényesülése.* Ma már nem kérdés, hogy nem lehet az igazságnak meg nem felelő feliratokat elhelyezni az élelmiszerek csomagolásán, ettől függetlenül azonban nem ritka a megtévesztő jellegű tájékoztatás az élelmiszerekkel kapcsolatosan sem. A megtévesztés vagy annak lehetősége mindig azt a szituációt feltételezi, hogy az adott termékről az érintett személy mást képzel el a neki szolgáltatott információk alapján, azaz ezek következtében a fogyasztó elképzelése és a valóság nem felel meg egymásnak. Mivel azonban ezt a fogyasztó éppen a megtévesztése okán nem tudja, megveszi, elfogyasztja az adott terméket. A két tényező egymásnak meg nem felelése azért különleges helyzet, mert itt a valóságos helyzet mint objektív, illetve a fogyasztó elképzelése mint szubjektív

² Élelmiszer-büntetőjog. In: Az európai büntetőjog kézikönyve (szerk.: Kondorosi Ferenc – Ligeti Katalin). Magyar Közlöny Lap- és Könyvkiadó, Budapest, 2008. 611-618.p.

tényező közötti összhang hiányáról van szó. A termelő vagy a kereskedő által közvetített információ alakítja ki a valóságos helyzettől eltérő elképzelést, ezért a szolgáltatott információk tartalmára és formájára egyaránt kiterjed a közösségi jogi szabályozás. Az ugyan nem lehet a jogi szabályozás tárgya, hogy az adott információ, esetleg annak hiánya hogyan alakítja ki a téves elképzelést, a jog képes leírni és ezáltal megragadni a fogyasztó azon tulajdonságait, amelyek a megtévesztő magatartások „eredményességéhez” szükségesek. Röviden szólva a jog meghatározhatja a megtévesztés elleni védelemben részesülő fogyasztó ismérveit, így például azt, hogy milyen ismeretekkel kell rendelkeznie (még a megtévesztést előidéző információ megszerzése előtt) vagy hogy milyen magatartás tanúsítása esetén védelmezett (pl. el kell-e olvasni a csomagolásra felírtakat). Ezen a ponton viszont a közösségi jog szerepe egyre erőteljesebb, mivel az Európai Bíróság ítélkezési gyakorlatán keresztül kialakította a közösségi jogi rendelkezésekkel védelmezett közösségi fogyasztó képét. Amennyiben a tagállami jogrendszer a megtévesztések elleni küzdelemben ettől eltérő fogyasztói modellel operál, a belső szabályozás közösségi joggal való összhangja kérdéses lehet. *d) Földrajzi árujelzők és eredet-megjelölések védelme.* A megtévesztő jelzések vonatkozásában ezen megjelölések (is) külön szabályozás alá esnek, ezért ezekre vonatkozóan a tagállami rendelkezéseknek is külön előírásokat kell tartalmaznia. *e) Csalás büntetőjogi tényállásához való megfelelő viszony kialakítása.* Amennyiben a belső jogban a kárt okozó vagyoni jellegű megtévesztés bűncselekményi tényállást képez, szükséges lehet az élelmiszer megtévesztő információk hatására történő vásárlásának a családi cselekményektől való egyértelmű elhatárolása. *f) Elkövetői tudattartalom szerinti fokozatosság.* A büntetőjogi fellépés alapja – a bűnösségen alapuló felelősséget követő országokban – a szándékosság vagy a gondatlanság lehet, ami az elkövető cselekményét jellemzi. Tekintettel azonban arra, hogy a jogrendszerek a büntetőjogon kívüli jogágakban a büntetőjogi szándékosságot vagy gondatlanságot el nem érő „fokú” felelősséget is elismernek, ezért garanciális jelentőségű a különböző jogági jogsértések tényállásainak és az ehhez kötődő felelősségi alakzatoknak a pontos – egymástól elkülöníthető – meghatározása.

Az egyes fogyasztóvédelmi bűncselekmények alapos analízise és a vonatkozó joggyakorlat elemzése jelenleg is folyamatban van, tudományos érdeklődésem e téma irányában töretlen.

A **versenyjog** és a büntetőjog közös határterületével kapcsolatos írásomban (és konferenciaelőadásban, 2008)³ a versenyjogi jogsértésekhez hasonló, de olykor azoktól merőben eltérő tartalmú büntetőjogi tényállásokat elemeztem, így a tisztességtelen piaci magatartások elleni fellépés körében a gazdasági titok megsértése (Btk. 300.§) és áru hamis megjelölése (Btk. 296.§), a fogyasztói döntések tisztességtelen befolyásolása körében a fogyasztó

³ A közbeszerzés és a piaci verseny a büntetőjog határán. In: Acta Conventus de Jure Civili. Tomus IX. Lectum Kiadó, Szeged, 2008. 95-106.p.

megtévesztése (Btk. 296/A.§) és a csalás (Btk. 318.§). valamint a versenykorlátozó megállapodások tilalma körében a Btk. 296/B.§-i szerinti bűncselekmény (versenyt korlátozó megállapodás tilalma közbeszerzési és koncessziós eljárásban) került szóba.

Anyagi jog

Az alábbiakban a legfontosabb, válogatott büntetőjogi témákban megjelent *tudományos közleményeim* eredményeit foglalom össze.

Alapelvek

A büntetőjog alapelvei közül a *ne bis in idem* (kétszeres eljárás) tilalmával kapcsolatosan jelentettem meg közleményeket, annak újonnan feltámadt európai érvényességét tárgyalva⁴. Kimutattam a Schengeni Végrehajtási Egyezmény 54. cikkének⁵ kapcsolatát a büntetőjog dogmatikai magját képező jogintézményekkel.

Az Európai Bíróság előtt a Gasparini ügyben (C-467/04 Giuseppe Francesco Gasparini és társai elleni büntetőeljárás ügyében [2006] ECR I-9699) bukkan fel először egy olyan kérdés, ami ilyenek tekinthető: a büntethetőség elévülése, és ennek uniós érvényessége. Az Európai Bíróság kimondja, hogy valamely részes állam bíróságának a büntetőeljárás alapján hozott azon határozatára, amellyel a büntetőeljárás alapjául szolgáló bűncselekmény elévülése miatt jogerősen felmenti a terheltet, éppúgy alkalmazandó a *ne bis in idem* elve. Ha tehát valamely tagállamban a bűncselekmény büntethetősége elévült, ez – amennyiben van erről határozat – a SVE 54. cikke alapján kizárja másik tagállami büntetőeljárást. E megállapítás szükségképpen következik a cikkből, azonban ebből nem lényegtelen következmények fakadnak, amelyek további jelentős büntetőjogi átrendeződéseket okozhatnak. Ezt érzékeli az Európai Bíróság is, amikor megállapítja, hogy az elévülési határidők területén nem történt meg a részes államok jogi szabályozásának harmonizációja, de ugyanakkor azt is kimondja, hogy a harmonizációra nincs is szükség, mivel az EU-Szerződés VI. Címének alkalmazása ettől nem tehető függővé. Ennek megfelelően az időmúláshoz mint hagyományos büntethetőségi akadályhoz ebben a megközelítésben csak akkor járul európai érvényesség, ha azt valamely eljárást lezáró határozat ki is mondja. Véleményem szerint ez sajátos eltolódást okoz, mivel ebből az is következik, hogy ha nem indítottak az érintett személlyel

⁴ Az Európai Bíróság büntetőjogi ítélezése. Szegedi Európa-jogi Szakkönyvtár, Szeged. 2007. 1-142.p.; A kétszeres eljárás alapvető tilalmának európai érvényessége. In: Ad futuram memoriam. Tanulmányok Cséka Ervin 85. születésnapja tiszteletére (szerk.: Nagy Ferenc). Pólay Elemér Alapítvány. Szeged, 2007. 85-101.p.

⁵ „Az ellen a személy ellen, akinek a cselekményét a Szerződő Felek egyikében jogerősen elbírálták, ugyanazon cselekmény alapján nem lehet egy másik Szerződő Fél területén büntetőeljárást indítani, amennyiben elítélés esetén a büntetést már végrehajtották, végrehajtása folyamatban van, vagy az ítélet meghozatalának helye szerinti Szerződő Fél jogszabályainak értelmében azt többé nem lehet végrehajtani.”

szemben büntetőeljárást, amit a SVE 54. cikke alá eső határozattal meg kellett volna szüntetni, akkor nincs olyan határozat, amely megakadályozná a másik állambeli büntetőeljárás megindítását, így az elévülés egyik tagállambeli tényszerű beállítását nem szükséges a cikk alapján elismerni. Az eljáró hatóságok értelemszerűen észlelhetik a másik tagállam joga szerinti elévülést, de semmi nem kötelezi őket ennek figyelembe vételére. Megállapítható, hogy így az elévüléssel mint büntethetőségi akadállyal kapcsolatosan is fenn kell állnia a tagállamok közötti bizalmi viszonynak, még akkor is, ha az elévülési idők nem egyformák a tagállamokban.

Az is látható azonban, hogy az ezen alapuló érdemi határozatok megkövetelése a formai szempontok dominálást jelenti a tartalmival szemben, s ez aggálytalanul nem tartható fent sokáig. De facto tehát a jogerős elbírálásnak megfelelő határozat megszületése érdekében az eljárást formálisan meg kell indítani, s meg kell várni, hogy a megfelelő igazságügyi hatóság ezt a döntést meghozza, mivel ez gátját képezheti a másik tagállambeli újabb büntetőeljárásnak. Más kérdés, hogy például egy tagállami rendőrségi nyomozást megszüntető határozat megfelel-e a SVE 54. cikke alkalmazási feltételeinek. Feltehetően aligha, ha pedig ez így van, akkor csak azon ügyek jöhetnek szóba itt, amelyeknél bírói (de legalább ügyészi) szakban áll be vagy derül ki az elévülés ténye. Az ebből fakadó különbségek igazságossági okoknál fogva nem tarthatók fenn, ezért szükségképpen következik, hogy az elévülésnek mint büntethetőségi akadálnak európai érvényességet kell adni a kölcsönös bizalom érvényesítésével vagy – ha ennek ésszerűsége alátámasztható – az erre vonatkozó jogharmonizáció (jogegységesítés?) bevezetésével. Véleményem szerint hasonló érvelés a legtöbb anyagi jogi büntethetőségi akadállyal (pl. eltérő életkori határok, végszükség stb.) kapcsolatosan is levezethető, s ebben a vonatkozásban a tagállami büntetőjogok esetlegesen eltérő értékrendje nem vehető figyelembe, mivel a kötelező elfogadást és ennek következményeit az európai jogból fakadó kötelezettségek alapozzák meg.

A **törvényesség** elvét érintő tudományos véleményt egyfelől az európai jog hatásaival kapcsolatosan fogalmaztam meg⁶, másrészt pedig az anyagi jogi legalitás alkotmányos alapelveinek alkotmánybírói vizsgálatára vonatkozóan fejtettem ki – szerzőtársammal – kritikai észrevételeimet.⁷ Ezek értelmében véleményem szerint a törvényesség elve nem vetíthető ki az államok közötti bűnügyi együttműködési eljárásokra, s nem lehet ezeket olyan büntetőeljárásoknak tekinteni, amelyekben az anyagi jogi törvényesség elve érvényesül, tudniillik, hogy a bűnösség megállapítása, illetve büntetéssel sújtás történik.

⁶ Az Európai Bíróság büntetőjogi ítélkezése. Szegedi Európa-jogi Szakkönyvtár, Szeged. 2007. 1-142.p.

⁷ Magyar alkotmányosság a bűnügyi jogsegélyjog útvesztőjében. Magyar Jog 2008/6 399-408.p. (társszerző: Ligeti Katalin)

A büntetőjog *arányosságának* fontos alapelvét érintően azt mutattam ki, hogy a társadalmi értékrenden belüli orientálódáson túlmenően az integrációs értékeknek (közösségi jogi előírásoknak) is szerepet kell játszaniuk a cselekmények büntetendőségének, illetve a kiszabható büntetések mértékének meghatározásában, pusztán nemzeti szempontok ebben ma már nem játszhatnak szerepet.⁸

Egyes bűncselekménytani kérdések

A büntetőjog általános része köréből több témával kapcsolatosan is születtek eredményeim, ezeket egyfelől a tárgy egyetemi oktatásában való részvételem, másrésztől egyéb tudományos érdeklődési területeimmel való érintkezése inspirálta.

Időrendi sorrendben foglalva össze az eredményeket, a *fiatalkorúak büntetőjogával* kapcsolatos nemzeti jelentés⁹ készítését (2004) emelném ki első helyen, amit az AIDP 17. kongresszusára készítettem. Ebben a fiatalkorúak büntetőjogi felelősségével, illetve a velük szemben alkalmazott szankciókkal foglalkoztam.

A Btk. 171.§-ához írt tudományos közleményben (2006)¹⁰ a különös részi tényállás analizálásán és egyes helytelen értelmezési és alkalmazási gyakorlatok kimutatásán túlmenően jórészt általános részi, dogmatikai kérdésekkel foglalkoztam, így a *gondatlanság* jelenlegi tanaihoz fűzött elemzéseimet tekintem a közlemény legfontosabb hozadékának.

A foglalkozás körében elkövetett gondatlan veszélyeztetés megállapíthatóságához a szubjektív oldal megvalósulásának is járulnia kell: a szabályszegést gyakran, a veszélyhelyzet kialakulását mindenképpen gondatlanság idézi elő. A minősített eset vonatkozásában pedig kizárólag gondatlan bűnösség jöhet szóba. Amennyiben – az eset körülményeitől függően – a luxuria megállapíthatóságát a hiányzó tudati oldal miatt ki lehet zárni, a hanyagságot kell közelebbről megvizsgálni. Az követi el hanyag gondatlansággal a bűncselekményt, aki a magatartásának lehetséges következményeit azért nem látja előre, mert a tőle elvárható figyelmet vagy körültekintést elmulasztja (Btk. 14.§ II. ford.). Az elkövetőtől elvárható előreláthatóság két feltétele a gondosságra való kötelesség (objektív) és a köteles gondosságra való képesség (szubjektív). A gondosságra való kötelesség mint

⁸ Az Európai Bíróság büntetőjogi ítélkezése. Szegedi Európa-jogi Szakkönyvtár, Szeged. 2007. 1-142.p.

⁹ Criminal responsibility of minors on national and international legal order. (The Hungarian national report to the XVIIth International Congress of Penal Law, Section I.) Revue Internationale de Droit Penal 2004/1-2 379-399.p.

¹⁰ A foglalkozás körében elkövetett veszélyeztetés tényállásának kritikája. Magyar Jog 2006/12 745-750.p.

objektív feltétel az azonos helyzetben mindenkire azonosan érvényes azonos gondossági kötelesség mércéjét támasztja, a gondosságra való képesség pedig a személyre konkretizálódó (tulajdonságok, ismeretek stb.) ismérv. E két feltételen alapul az elkövetőtől elvárható előreláthatóság, ami azt jelenti, hogy a felelősség csak annak határáig terjed, azaz csak addig a külvilági változásig, aminek bekövetkezését az objektív és szubjektív ismérvek alapján az adott elkövetőnek előre kellett volna látnia. A hanyag gondatlansággal elkövetett cselekmény elmarad a vele szemben támasztott zsinórmértékszerű gondossági követelménytől, mivel véghezvitelének módja túllépi a társadalmilag megengedett rizikó határait. Az objektív gondossági kötelesség tartalmát az adja meg, hogy adott élethelyzetben gondosan eljáró személytől mi várható el, mércéje pedig az átlaggal szemben támasztott társadalmi követelmény. Ezt a követelményt nem a büntetőjog konstituálja, a büntetőjog csak regisztrálja, és kikényszeríti a társadalomban ténylegesen létező elvárásokat.

A foglalkozás körében elkövetett veszélyeztetés tipikusan előforduló eseteiben az elkövető ténylegesen ismeri a foglalkozási szabályokat, de a lőfegyverekkel kapcsolatosan azonban minden további nélkül elképzelhető, hogy valamely személy számára a lőfegyver használatára és kezelésére vonatkozó szabályok még a legabsztraktabb szinten sem ismeretesek. Ettől függetlenül azonban nem lehet kérdéses, hogy a ravasz meghúzása mindenki számára megérthető módon alkalmas valamely veszélyhelyzet előidézésére, azaz a lőfegyver el nem sütésének kötelezettsége azonos módon terhel mindenkit. Ilyenkor megállapítható az objektív gondossági kötelesség megléte. Elképzelhető azonban, hogy bár az objektív gondossági kötelesség megállapítható, a szubjektív gondosságra való képességet a tévedés kizárja (például az elkövető úgy tudja, hogy nincs lövedék a lőfegyver csövében, s így húzza meg a ravaszt). A ténybeli tévedés nem vezethet a bűnösség megállapításához, mivel akkor csakis objektív nézőpont érvényesítésével vonnánk felelősségre az elkövetőt, amit a magyar büntetőjog nem enged. A tévedés ugyan nem zárja ki a büntethetőséget, ha gondatlanság okozza, azaz ha az elkövető a megfelelően tanúsított előrelátás és figyelem esetén előre kellett volna látnia azt, hogy őt egy másik személy a lövedéket illetően megtéveszti. Ha erre nincs adat, a tévedés a bűnösséget kizárja. A hazai szakirodalom szerint a tévedésre hivatkozás nem eredményezhet büntetlenséget, minthogy az, aki valamely foglalkozási szabály hatálya alá eső tevékenységet végez, köteles az erre vonatkozó rendelkezéseket ismerni és a veszélyhelyzet létrehozása esetén ezek ismeretének a hiányára eredményesen nem hivatkozhat. Véleményem szerint ez a tézis indokolatlanul és hibásan korlátozza a tévedésről szóló rendelkezések alkalmazási körét. A szükségtelen korlátozás éppen a lőfegyver használatára és kezelésére vonatkozó szabályok megszegése esetén mutatkozhat meg a legjobban.

Nem fogadható el a szakirodalom azon – még az 1961. évi Btk. kommentárjára visszavezethető, s onnan átvett – egyszerűsítése sem, miszerint a foglalkozási

szabályok gondatlan megszegése valósul meg akkor (is), ha az elkövető a tőle elvárható figyelem, körültekintés elmulasztása folytán az adott helyzetben irányadó foglalkozási szabályt nem ismeri. Ez a megközelítés ugyanis összemosza a tényállási elemek megvalósulásához járuló gondatlanságot (hanyagosságot) a gondatlanságból (hanyagosságból) eredő tévedés kérdéskörével. Bár, amennyiben a tévedés gondatlanságból ered, és a gondatlan elkövetést a törvény büntetni rendeli, a büntethetőség nem enyészik el, mégis szükséges külön tartani e két külön konstellációt. Ennek oka az, hogy eltérő ténybeli körülmények testesítik meg az objektív gondossági kötelesség, a szubjektív gondosságra való képesség és az elvárhatóság konkrét ismérveit a szabályszegő magatartás gondatlansága esetén, és mások a szabályok ismeretére vonatkozó gondatlanság vizsgálata során. (Például nem lenne lényegtelen a különbség, hogy az elkövetően azt kellene előre látni megfelelő figyelem vagy körültekintés tanúsítása esetén, hogy a másik személy esetleg megtéveszti őt, avagy azt, hogy ha a fegyver csövét a másik személy felé fordítva meghúzza a ravaszt, annak halál is lehet az eredménye).

Az említett bűncselekmény más szempontú, jogösszehasonlító elemzése (2006)¹¹ pedig a *közvetett tettesség* hazai szakirodalomban egyik nem ismert problematikáját is bemutatja.

A szakirodalom a közvetett tettesség különleges esetének tekinti a gyermek, a beszámíthatatlan, illetve a tévedésben lévő személy önsértésre történő rábírását. Nem vonhatók – legfeljebb csak első ránézésre – egy megítélés alá az említett sértetti körök, méghozzá a magyar büntetőjog azon sajátosságának (is) köszönhetően, hogy létezik sui generis bűncselekményi tényállás, amely az öngyilkosságban való közreműködést, így az arra való „felbujtást” és a segítségnyújtást pönalizálja. A fordított esetkört, amikor is a beszámítható, felnőttkorú és szándékosan cselekvő személy az eszközzeméllyel órá, saját magára nézve sértő cselekményt végeztet el, a hazai szakirodalom nem említi. Joggal merülhet fel a kérdés, hogy ez is közvetett tettesség-e. A kritikus pont a vizsgálatnál a bűncselekmény elkövetése, hiszen a saját életünk kioltása nem bűncselekmény. Alapvetően hibás felfogást képvisel a „kapcsos kommentár”, amikor a beszámítási képességgel nem rendelkező személy saját öngyilkosságára való felbujtását e tézis alapján minősíti öngyilkosságban közreműködésnek (közvetett tettességben elkövetett emberölés helyett), ugyanis itt a rábíró személynek mint tettesnek kell az eszközzeméllyel elkövetetnie a bűncselekményt, s ezen koordináták között más ember megölését követi el a rábíró személy, ami büntetendő. A kommentár által képviselt tételt éppen hogy az általunk vizsgált különleges esetben lehetne ragyogóan érvényesíteni, azaz ha a bűncselekményi minőséget a cselekvőséget kifejtő közvetlen elkövető oldalán

¹¹ Egy töltennyel több – avagy a Btk. 171.§ kritikája egy jogeset kapcsán. In: Bűnügyi mozaik. Ünnepi kötet Vida Mihály 70. születésnapjára (szerk.: Nagy Ferenc). Pólay Elemér Alapítvány. Szeged, 2006. 111-126.p

vizsgáljuk csak, nem pedig a közvetett tettesnél. Ilyenkor megállapítható lenne a közvetett tettesség.

Az individuális jogtárgyakat veszélyeztető vagy sértő cselekmények elkövetése a jogtárgyhordozó különbözőségétől függően minősülhet büntetendőnek vagy épp nem, azaz attól függően, hogy az idegen, illetve a saját jogtárgy egyaránt védelemben részesül-e. Ezért nem juthatunk más eredményre, mint arra, hogy a közvetett tettesség megállapításánál a bűncselekménynek, amit a közvetett tettes az eszközzemély felhasználásával követ el, a közvetett tettes jogtárgy-sértését vagy -veszélyeztetését kell megtestesítenie.

Az AIDP 18. kongresszusára készített nemzeti jelentés témája¹² az *előkészület*, illetve a *részesség* egyes kérdései voltak a terrorizmus elleni harc jegyében, azaz, hogy a bűncselekmények stádiumainak és elkövetői megvalósulási formáinak változása mennyiben alkalmas eszköz a terrorcselekmények elleni hatékonyabb fellépés érdekében (2007).

Fontos eredmény e körben a magyar büntetőjog dogmatikai rendszerének áttekintő jellegű, de kritikus szemléletű *idegennyelvű* feldolgozását is. Ilyennek tekinthető munkásságomban – a szerzőtársaimmal – írt német nyelvű tanulmány (2008)¹³, illetve az angol nyelvű szakkönyv (2010, megjelenés alatt)¹⁴.

Megemlítendő még a DAAD-MÖB támogatása mellett működő német-magyar kutatási projektben való érdemi részvételem, amelyben *a büntetőjogi felelősség kiterjesztésének* – általános – kérdéseiről már tartottam előadást (2009)¹⁵.

Büntetőjog különös része

Az általános részi tematikáknál is megemlített áttekintő jellegű, de kritikus szemléletű német nyelvű munka az *élet elleni bűncselekmények* elemzését is magában foglalta.¹⁶ Az *eutanázia* és az *öngyilkosságban*

¹² Expanding forms of preparatory acts and participation. (The Hungarian national report to the XVIIIth International Congress of Penal Law, Section I.) *Revue Internationale de Droit Penal* 2007/3-4 175-188.p.(CD-rom) (társszerző: Végvári Réka)

¹³ Lebensschutz im ungarischen Strafrecht. In: *Strafrechtlicher Lebensschutz in Ungarn und in Deutschland. Beiträge zur Strafrechtsvergleichung* (szerk.: Karsai Krisztina). Pólay Elemér Alapítvány, Szeged, 2008. 47-95.p. (társszerző: Csúri András, Szomora Zsolt).

¹⁴ *Criminal Law, Hungary*. International Encyclopaedia of Laws. Kluwer, 2010. Megjelenés alatt (társszerző Szomora Zsolt).

¹⁵ *Grenzen der Vorverlagerung der Strafbarkeit in einem Tatstrafrecht* DAAD-MÖB workshop, Osnabrück, Németország (Europäische und internationale Einflüsse auf die nationalen Rechtsordnungen / Tendenzen zur Vorverlagerung der Strafbarkeit auf europäischer und internationaler Ebene) – 2009. 12. 04.

¹⁶ *Vö. Lebensschutz...*

közreműködés (emberöléssel is) összekapcsolódó témaköreiben pedig további előadást is tartottam (2006)¹⁷.

A *foglalkozás körében elkövetett veszélyeztetést* (Btk. 171.§) elemző két tanulmányom (2006) a különös részi tényállás jelenlegi alkalmazásának problémáit mutattam ki, s de lege ferenda javaslatokat is megfogalmaztam.

Az *önkéntes jogsegélyvel* kapcsolatos büntetőjogilag releváns magatartások (Btk. 269/B.§) jogösszehasonlító elemzését tartalmazó német nyelvű tudományos közleményemben (2007)¹⁸ a véleménynyilvánítás szabadságával kapcsolatos büntetőjogi fellépés korlátait vizsgáltam. A „verkehrtes Gesinnungsstrafrecht” formulájával hazai alkotmánybírói gyakorlatot kritizáltam.

A *lopás* (Btk. 321.§) körében – szerzőtársaimmal – megjelentetett közleményünk (2008)¹⁹ a lopás elkövetési tárgyának, az ingó idegen dolog fogalmának elemzését végzi el, amelyben megállapítjuk, hogy a vezeték nélküli internet nem lehet a lopás elkövetési tárgya, az meg nem engedett analógiát jelentene.

Büntető eljárásjog

A büntetőeljárás jog körében érdemes kiemelni a korábban is említett *angol* nyelvű szakkönyvet²⁰, amelyben a magyar büntetőeljárás rendszer feldolgozását – szerzőtársammal – mind a leíró mind pedig a kritikai módszer alkalmazásával végeztük el.

Egyes eljárásjogi jogintézmények körében megemlíthető a *bizonyítási tilalmmal* kapcsolatos német nyelvű tanulmányom (külföldi előadás alapján)²¹, valamint az európai érvényességű *ne bis in idem* elv büntető eljárásjogi hatásaival kapcsolatos előadásom (2006).²²

¹⁷ Rechtsvergleichender Seminar zum Suizid und Sterbehilfe Giessen, Németország (Ein wissenschaftliches Brachland zwischen Tradition und Rechtsdogmatik) – 2006. 07. 26.

¹⁸ Symbole als Gegenstand des ungarischen und europäischen Strafrechts – Verkehrtes Gesinnungsstrafrecht? Zeitschrift für die gesamte Strafrechtswissenschaft 119 (2007) Heft 4 1037-1054.p.

¹⁹ Miért nem lehet a vezeték nélküli internet a lopás elkövetési tárgya. Ügyészek Lapja 2008/3 5-16.p. (társzerző: Blutman László, Katona Tibor) [Másodközlés: Bűnügyi Szemle 2008/1 42-49.p.]

²⁰ Criminal Law, Hungary. International Encyclopaedia of Laws. Kluwer, 2010. Megjelenés alatt (társzerző Szomora Zsolt).

²¹ „The Fruit of the Poisonous Tree Doctrine” im europäischen Kontext. In: Die Entwicklung von Rechtssystemen in ihrer gesellschaftlichen Verankerung (szerk.: Walter Gropp, Adem Sozüer, Bahri Öztürk). 2010. Megjelenés alatt.

²² Uniós jogfejlesztés a büntetőeljárás területén: A kétszeres eljárás alapvető tilalmának európai érvényessége. Vida Mihály 70. születésnapja tiszteletére rendezett ünnepi ülés – 2006. 09. 29.

Az ismeretlen helyen tartózkodó terhelttel szemben távollétében lefolytatott büntetőeljárás (*in absentia*) jogösszehasonlító elemzésével német nyelvű szakfolyóiratcikkben foglalkoztam.²³ Mivel a hazai szabályozásban önálló perújítási ok, ha az ítéletet a terhelt távollétében tartott (Be. XXV. Fejezet szerinti) tárgyaláson hozták, a joghelyzet nem sérti az európai emberi jogi vívmányokat, hiszen a terheltnek az elévülési időn belül bármikor megvan a jogi eszköze, hogy elérje a tárgyalás megtartását. Ugyanakkor ez a rendszer idegen például a német büntetőeljárástól, ahol egyenesen alapjogsértőnek tekintik az ilyen jogi szabályozást és gyakorlatot. E tény pedig nem utolsósorban a kiadatási jogban, s általában véve a bűnügyi együttműködésben okoz(hat) jelentős problémákat.

Büntetés-végrehajtási jog

Az elítéltek jogállása körében az *elítéltek választójogát* illetően jelentettem meg tudományos közleményt.²⁴ Ebben a végrehajtandó szabadságvesztésre ítélték választásokon (helyi, parlamenti, európai) való részvételére vonatkozó európai jogi normákat, illetve az Európai Emberi Jogi Bíróság gyakorlatát elemzem, figyelemmel a tényre, hogy a hazai jogszabályok automatikus jogfosztást írnak elő [Alkotmány 70. cikk és Btk. 41.§ (3) bek.]. A fogvatartottak választási jogára vonatkozó érveket és ellenérveket, valamint egyes külföldi szabályozási példákat bemutattam, s arra az eredményre jutottam, hogy a büntetés célja nem érhető el ezáltal (generálprevenció, speciálprevenció, reintegráció elérésére nem alkalmas), illetve arra, hogy az automatikus megfosztás aránytalan. Mindezek alapján azt az álláspontot képviselem, hogy mind a Btk., mind pedig az Alkotmány rendelkezése is sérti az Emberi Jogok Európai Egyezményét.

Kimutattam továbbá, hogy a fiatalok esetében hasonló rendelkezést a javítóintézeti nevelés (mint szabadságelvonással járó intézkedés) esetében nem találunk, így elképzelhető, hogy a 18. életévét már betöltött, így választójoggal rendelkező nevelt, amennyiben eredetileg 19. életévének betöltéséig tölti javítóintézeti nevelését, még az intézeti idő alatt válik jogosulttá a szavazásra.

²³ Ungeschicktes und folgenreiches Vorgehen in der transnationalen Rechtshilfe. Zugleich Anmerkung zum Beschluss des OLG Stuttgart v. 28.1.2005 – 3 Ausl. 76/03. Zeitschrift für internationale Strafrechtsdogmatik 2006/9 443-446.p.

²⁴ Das Wahlrecht der Strafgefangenen – rechtsvergleichende und europäische Überlegungen. In: Interdisziplinäre Kriminologie. Festschrift für Arthur Kreuzer zum 70. Geburtstag (szerk.: Thomas Görgen – Klaus Hoffman-Holland – Hans Schneider – Jürgen Stock) Verlag für Polizeiwissenschaft. Frankfurt, 2008. 316-332.p.

Itt is meg kell említeni a korábban már többször hivatkozott *angol* nyelvű szakkönyvet²⁵, amelyben a magyar büntetés-végrehajtási jog főbb jogintézményeinek feldolgozását – szerzőtársammal – mind a leíró mind pedig a kritikai módszer alkalmazásával végeztük el.

Transznacionális büntetőjog

Bűnügyi jogsegélyjog

A jelenlegi elfogadott fogalomrendszerben a büntetőjognak ezen ága az, amely az államok közötti bűnügyi együttműködés jogi normáit tartalmazza, mind nemzeti szinten, mind pedig a nemzetközi (európai) jog szintjén. E jogterület nem tekinthető sem anyagi büntetőjognak, sem pedig tisztán eljárásjognak, önálló jogforrásokkal, sajátos jogintézményekkel, az anyagi büntetőjogtól eltérő célkitűzésekkel és működési elvekkel bír. Ebben a körben különösen említésre méltó a Bűnügyi igazságügyi együttműködés c. *könyvrészlet* (2005)²⁶, illetve az Európai Unióról szóló szerződés 29-42. cikkeinek *kommentárja* (2008)²⁷. Ez utóbbi, 70 oldal meghaladó könyvrészlet a hazai szakirodalomban hiánypótló, mivel ez a mű tekinthető máig az egyetlen rendszeres, tudományos igényességgel megírt és lábjegyzetelt jogszabály-magyarozatnak.

Kifejezetten fontosnak tartom Dr. Ligeti Katalinnal közösen írt tanulmányunkat (2008)²⁸, amelyben a magyar Alkotmánybíróság e témakörben a *törvényesség elvével* kapcsolatban meghozott döntését kritizáljuk, s – többek között – kimutatjuk, hogy a döntés az Európai Unió más tagállamaival folytatott bűnügyi együttműködés alkotmányos alapjait és gyakorlatát is kétségessé teszi. A bűnügyi jogsegélyjog természetének elemzésén túlmenően a kölcsönös elismerés elvét vizsgáltuk meg a tanulmányban, s az Alkotmánybíróság új értelmezését, amellyel az anyagi jogi legalitás elvének új tartalmat ad, nem tekintjük helyes új iránynak.

²⁵ Criminal Law, Hungary. International Encyclopaedia of Laws. Kluwer, 2010. Megjelenés alatt (társ szerző Szomora Zsolt).

²⁶ In: Igazságügyi együttműködés az Európai Unióban (szerk.: Blutman László). Szegedi Európa-jogi Szakkönyvtár, Szeged, 2005. 9-43.p.

²⁷ A büntetőügyekben folytatott rendőrségi és igazságügyi együttműködésre vonatkozó rendelkezések. EUSZ 29-42. cikk. In: Az Európai Unió alapító szerződéseinek magyarozata 1-2. (szerk.: Osztovits András). Complex, Budapest, 2008. 1947-2022.p.

²⁸ Magyar alkotmányosság a bűnügyi jogsegélyjog útvesztőjében. Magyar Jog 2008/6 399-408.p.

A kölcsönös elismerés elvének elméleti kibontását adom meg több magyar, illetve angol nyelvű cikkben²⁹, amelyben a ***büntetőügyekben hozott határozatok kölcsönös elismerésének*** uniós lehetőségeit vizsgálom. Álláspontom szerint a kölcsönös elismerés elve nem foglal állást a büntetendőség vagy épp a büntetlenség kérdésében, az adott határozatok végrehajtása a tagállamok közötti bűnügyi együttműködés körébe tartozik, azaz ha az egyik tagállam lényegében fizikai okoknál fogva nem tud érvényt szerezni határozatának, ebben nyújt segítséget a másik tagállam anélkül, hogy formailag vagy érdemben a döntést felülbírál(hat)ná. A büntető ügyekben hozott határozatok vonatkozásában azonban a kölcsönös elismerés elvének olyan „mellékhatásai” lehetnek, amelyek akár az anyagi jogi szabályozásra is hathatnak, s ezért mindenképpen külön vizsgálatot igényelnek. Ez leginkább azokban a helyzetekben kerülhet előtérbe, amelyeknél az együttműködő tagállamokban különböző az anyagi jogi szabályozás, s így adott esetben ugyanarra a bűncselekményre vonatkozó büntetendőséget kellene annak a tagállamnak elfogadnia, amelyben a cselekmény nem bűncselekmény, vagy a büntetendő cselekmény miatti megkeresést előterjesztő államnak a másik állam joga szerinti büntetlenséget. Ilyen kollízió esetén az egyiknek elsőbbséget kell adni, ha a büntetlenségnek, akkor figyelmen kívül hagyjuk a másik államban elkövetett cselekményt és szélesre tárjuk a büntetőjogi fórum shopping kapuit, ha a büntetendőségnek, akkor a tagállamot olyasmire kényszerítjük, amit társadalmi értékrendje szerint nem tenne. Egyes irodalmi nézetek szerint ez utóbbi nem megengedhető, mivel, ha a tagállamok büntető törvényük hatályát külföldi elkövetett cselekményekre is nagymértékben kiterjesztik, a kölcsönös elismerés elve az érintett személy számára meglepőnek vagy akár önkényesnek is tűnhet, illetve ez még akár az állami terrorizmus egy fajtájának is tekinthető, hiszen az állam – saját joga szerint – ártatlan polgárok átadását teljesíti. Nézetem szerint, bár az egyén egyre fontosabb résztvevője az államok közötti bűnügyi együttműködés jogviszonyainak, az együttműködés elsődleges funkciója még mindig az állami büntetőhatalom érvényesítése, ezért nem vezet helyes eredményre, ha ezen jogviszonyokat, kiindulópontjuknál kizárólag az egyén szempontjából értékelik. Az eljárás folyamán már azonban az egyéni jogvédelemnek és értékvédelemnek jelentős szerephez kell jutnia.

A kölcsönös elismerés, ahogy a nevében is benne van, legáltalánosabban egy értékelésmentes módszer, amelynek lényegében három tényezője van. Az egyik tényező az elismerés tárgya, a másik kettő pedig, amelyek között az elismerés megtörténik (befogadó és elismertető). Az elismerés lényege pedig az, hogy az elismerés tárgyát olyannak tekinti a befogadó, mint ahogy azt az elismertető neki felkínálja (vagy amilyennek azt az elismertető maga is tekinti). A jogban is ezt jelenti: a jog valamely intézményét az alkotó vagy alkalmazó

²⁹ The principle of mutual recognition. Zbornik Padova / Collected Papers XLII 1-2/2008. Novi Sad Faculty of Law, Serbia. 941-954.p.; A kölcsönös elismerés elve. In: Az európai büntetőjog kézikönyve (szerk.: Kondorosi Ferenc – Ligeti Katalin). Magyar Közlöny Lap- és Könyvkiadó, Budapest, 2008. 149-157.p.

entitástól független másik elfogadja, úgy és ahogyan az az alkotó vagy alkalmazó entitástól származik. A befogadó tehát az adott tagállami jogrend (illetve annak képviselőjeként az igazságügyi döntést hozó hatóság), az elismerés tárgya – legtágabb értelemben – a büntetőeljárás bármely jogi produktuma (határozatok, kényszerintézkedések, bizonyítékok), elismertető pedig azon állam jogrendje, ahonnan az adott jogi produktum származik.

A kölcsönös elismerés elve, ami az uniós jogfejlődésben is jelenleg központi szerepet foglal el, ehhez képest annyiban leszűkített, hogy a befogadó és az elismertető entitás különböző jogrendszerekhez tartozik, azaz a kölcsönös elismerés államközi viszonyokban (de nem nemzetközi jogi értelemben) való érvényességét keressük vagy feltételezzük. Attól államköziek e viszonyok, hogy az egyébként nemzeti keretekben folytatott büntetőeljárásban megjelenik egy (vagy több) külföldi elem: így különösen, ha a terhelt vagy valamelyik tanú külföldön tartózkodik, vagy ha külföldön található a bizonyítási eszközök (esetleg zárolt vagyontárgyak). A büntető joghatóság nemzeti kereteken belül történő tényleges gyakorlása, a büntetőeljárás lefolytatása a mai fogalmaink szerint nemzeti közegben érvényesül. Mi történik, ha a büntetőeljárás lefolytatásához valamely lényeges tényező külföldön található? Gondoskodni kell arról, hogy ez a tényező hozzáférhető legyen (nemzetközi bűnügyi együttműködés), illetve arról is, hogy amikor már hozzáférhető, akkor az idegen jogi tényezőt a belső jog képére lehessen formálni vagy más módon „kompatibilissá” tenni. A másik, az idegen jogrendszerből származó jogi produktum ugyanis magán viseli rendszerének elemeit, amelyek, ha hiányzik az összeegyeztethetőség, a másik jogrendszerbe helyezve jogszerűtlenséget testesíthetnek meg. Ezen a ponton találkozunk a kölcsönös elismerés elvével, amely a belső kompatibilissá tétel aktusa helyébe lépne. A kölcsönös elismerés elve mint értékelésmentes módszer elvileg minden büntetőeljárású produktum vonatkozásában működőképes lehetne. A kölcsönös elismerés elve funkcionális, ugyanis arra koncentrál, hogy az adott jogi produktumot mindenütt ugyanarra és ugyanúgy használják fel, amire eredetileg és ahogyan született, azaz hogy egy másik, a befogadó koordinátarendszerben is töltsse be ugyanazt a funkciót, mint a sajátjában.

A kölcsönös elismerés mint módszer legnagyobb problémája a büntetőjogi kontextusban abból fakad, hogy a jogi produktumok, azaz egy adott jogrendszerben létező jogintézmények nem függetleníthetők rendszerüktől, mindig magukon hordozzák jogrendjük – szinte – teljes lenyomatát. Ezért a kölcsönös elismerés tárgya, egy büntetőjogi produktum önmagában soha nem lesz alkalmas az elismerésre, az elismerés lényegében a mögöttes jogrend elismerését is szükségképpen magával hozza.

Az nem kérdés, hogy megvalósulhatna ebben a közegben is maradéktalanul a kölcsönös elismerés, de az akkor valóban azt jelentené, hogy a büntető igazságszolgáltatásnak az Európai Unióban egy földrajzi egysége lenne, joghatósági kollíziók eleve kizártak lennének, s az eljáró hatóságok egymáshoz

való viszonyát a belső jogban megszokott hatásköri és illetékességi szabályok határoznák meg. Ez lenne a már Franz von Liszt által is megfogalmazott kozmopolita igazságszolgáltatás, amelyben az államok attitűdjét „a te jogod az enyém is” alaphelyzet jellemezné. Egy ilyen rendszert a tagállamok egymás igazságszolgáltatásába vetett valódi konstruktív bizalom tart össze, a mai illúzió erre nem alkalmas. Ezért jelentkeznek tagállami és jogtudományi oldalról is – megalapozottan – az emberi jogi deficitekre hivatkozó kifogások. Hiába tagja mindegyik uniós tagállam az emberi jogok európai egyezményének, az Európai Emberi Jogi Bíróság tevékenysége és leterheltsége is mutatja, hogy nem érvényesülnek a gyakorlatban maradéktalanul még az egyezmény által szabályozott minimum-garanciák sem. Ez pedig azt is jelenti, hogy ebben a rendszerben a büntetőjogi produktum elismerése valóban az ahhoz vezető eljárási szabályok elismerését, s az azokban megtestesülő emberi jogi védelem szintjének elismerését is feltételezi.

Az általam képviselt álláspont szerint a kölcsönös elismerés közösségi jogi értelméből az fakad, hogy – szemben a Bizottság álláspontjával – nem a határozat mint jogi produktum képezné a kölcsönös elismerés tárgyát, (hiszen az áruk szabad áramlásánál sem az árut ismerik el), hanem lényegében a jogszerű döntéshez vezető tagállami eljárás (és annak szabályai). A kölcsönös elismerés elvének alkalmazása és így a büntető határozatok szabad forgalma azt jelentené, hogy ha az egyik tagállamban jogszerűen meghozták a döntést, akkor az az összes többi tagállamban (is) végrehajtható lesz. Ma ez úgy jelentkezik, hogy vannak bizonyos határozatok, amelyekre kiterjed a kölcsönös elismerés, másokra viszont nem. Nincs azonban megnyugtató tartalmi indoka e különbségtételnek, mivel az érintett határozatok nem függetleníthetők jobban a környező eljárási és garanciális szabályoktól, s nem kevésbé érintik a terhelt vagy harmadik személyek jogait, mint a nem érintett határozatok. Ha azzal igazoljuk e határozatok kölcsönös elismerését, hogy ezeket bíró hozza, s mint ilyen személy a döntéséhez a jogszerűség és a tartalmi helyesség vélelme járul. Minden jogrendszerben. Miért nem érdemel az összes bíró által hozott végrehajtható határozat kölcsönös elismerést? Ennek pedig – véleményem szerint a ki nem mondott oka, hogy a bizalom mégsem teljes. Lehetne a kölcsönös elismerés közösségi jogi jellemzőit érvényesíteni, még hozzá akkor, ha lenne – ehhez kötődően deklarált alapszabadság vagy egy magasabbrendű célkitűzés. Ez a rendszer önmagában nem az egyén szabadságát teljesítené ki, hanem kizárólag a hatóságokét – jobbára az egyén szabadságának terhére. Így maga a módszer a cél, ami – ebben a közegben – nem elfogadható. A magasabb rendű célkitűzés mellé a (részben) közös normarendszer és az ezt felügyelő bírósági kontroll is hozzátartozna szükségképpen. Amíg ez nincs meg, nem tartható a kölcsönös elismerés elvének büntető határozatokra való kiterjesztése (és a szabad áramlás ötlete).

Nemzetközi büntetőjog

A nemzetközi büntetőjog körében legfontosabb tudományos eredményem az állandó Nemzetközi Büntető Törvényszék (ICC) előtt elkövethető **igazságszolgáltatás elleni bűncselekményekre** vonatkozó elemzés, amelyben az ezen cselekményekkel kapcsolatos joghatósági kérdéseket, valamint a tényállási elemeket érintő problémákat vizsgáltam meg.³⁰ Fontos tudományos eredménynek tekinthető, hogy bizonyítottam az ICC primér joghatóságát e bűncselekmények vonatkozásában. Az angol nyelvű tanulmánnyal rangos nemzetközi díjat is nyertem (Cesare Beccaria Award for Young Researchers, ISDD, 2008).

Európai büntetőjog

Folytatva a korábbi tudományos érdeklődésem szerinti kutatásokat, az európai büntetőjog körében további tudományos közleményeket jelentettem meg, amelyek a doktori értekezést meghaladó tartalommal és újabb kutatási irányokkal bírnak. E közlemények egy része idegen nyelven jelent meg, külföldi folyóiratokban vagy tanulmánykötetekben.³¹ E témakört érintően több fontos előadást is tartottam idegen nyelven.³²

Oktatási eredmények

Oktatási tevékenységem körében kiemelném, hogy mind a büntetőjog általános, mind különös részéből rendszeresen tartok előadásokat nappali és levelező tagozatokon. Ezen túlmenően az anyagi jog és az eljárásjog tárgyaiban gyakorlatokat is tartok. A büntetőjog oktatásában megszerzett tapasztalataim

³⁰ The „Hidden” Primer Jurisdiction of the ICC. In: Criminal Law between War and Peace: Justice and cooperation in criminal matters in international military interventions (szerk.: Stefano Manacorda – Adán Nieto) Universidad de Castilla la Mancha, Cuenca, 2009. 555-574.p.

³¹ Die Beziehungen zwischen europäischem Gemeinschaftsrecht und dem Strafrecht. In: Ungarn auf der Schwelle in die EU. Pólay Elemér Alapítvány 6., Szeged, 2006. 9-15.p.; Plädoyer für das Europäische Strafrecht. In: Bizonyítékok. Tiszteletkötet Tremmel Flórián egyetemi tanár 65. születésnapjára (szerk.: Fenyvesi Csaba – Herke Csongor – Mészáros Bence). Studia Iuridica. Auctoritate Universitatis Pécs Publicata. Pécs, 2006. 257-261.p.; Europäische Integration und Strafrecht. In: Legal Transitions. Development of Law in Formerly Socialist States and the Challenges of the European Union (szerk.: Balogh Elemér – Hegedűs Andrea – Mezei Péter – Szomora Zsolt – Traser Julianna Sára). Pólay Elemér Alapítvány, Szeged, 2007. 195-199.p.; 19.; Tendinte noi in dreptul penal european. Caiete de Drept Penal 2008/1 87-103.p.; A jogharmonizáció általános tanai. In: Az európai büntetőjog kézikönyve (szerk.: Kondorosi Ferenc – Ligeti Katalin). Magyar Közlöny Lap- és Könyvkiadó, Budapest, 2008. 433-449.p.; Az Európai Bíróság hatása az európai büntetőjog fejlődésére. In: Az európai büntetőjog kézikönyve (szerk.: Kondorosi Ferenc – Ligeti Katalin). Magyar Közlöny Lap- és Könyvkiadó, Budapest, 2008. 719-745.p.

³² Internationales Expertengespräch der Friedrich Ebert Stiftung; Prága, Csehország (Durchsetzung des Schutzes der Rechte von Strafverfahrensbeteiligten in den EU-Mitgliedsländern; Strafverfahrens-garantien in der ungarischen StPO) – 2006. 09. 25.; vendégelőadás Justus-Liebig Universität, Giessen, Németország (Nationalstrafrecht mit europäischen Aspekten. Als ein Gebiet des europäischen Strafrechts) – 2007. 11. 09.

képessé tettek arra, hogy – szerzőtársaimmal együtt – gyakorlókönyvek és tankönyvek megírásában (szerkesztésében) működjek közre.

A *Magyar büntetőjog különös része* (Szerk.: Nagy Ferenc, hvg-orac, 2009) c. tankönyvben két fejezet társszerzőjeként működtem közre.³³ Az egyetemi oktatásban használatos *gyakorlókönyvet* írtam kollégáimmal³⁴ mind a büntetőjog általános, mind a különös részéhez: a kiadványok a szerkesztésben jelentek meg. Az *Európai Bíróság büntetőjogi ítélkezése* c. tankönyv az európai büntetőjogi témájú kurzusaimnak tananyagát tartalmazza, az *Igazságügyi együttműködés az Európai Unióban* c. jegyzetben megjelent „Bűnügyi igazságügyi együttműködés” c. fejezetem pedig a transznacionális büntetőjogi témában tartalmaz oktatásra alkalmas és oktatásra használt tananyagot.³⁵

Önálló kurzusként hirdetem meg retorikai kurzusaimat, amelyek tárgya az igazságügyi retorika általános feldolgozása, illetve a modern, oktató célú vita. Ez utóbbi keretei között szerveztem már kari vitaversenyt, nyilvános vitát, illetve szerepeltettem joghallgatókat nemzetközi (romániai) vitaversenyen.

Az európai integrációval kapcsolatos és büntetőjogra vonatkozó szakmai érdeklődésem két iránya (közösségi jog és büntetőjog, valamint európai bűnügyi jogsegélyjog), illetve az elért eredményeim is önálló kurzus(ok) meghirdetését tették lehetővé. E kurzusokhoz külön esetjogi tankönyvet jelentettem meg.

³³ A közegészség elleni bűncselekmények. In: A magyar büntetőjog különös része (szerk.: Nagy Ferenc). HVGORAC, Budapest, 2009. 472-514.p. (társszerző: Vida Mihály); A gazdasági bűncselekmények. In: A magyar büntetőjog különös része (szerk.: Nagy Ferenc). HVGORAC, Budapest, 2009. 515-595.p. (társszerző: Vida Mihály).

³⁴ Feladatok és jogesetek a magyar büntetőjog általános részéhez. Rejtjel, Budapest. 2005. 1-200.p. (társszerző: Fantoly Zsanett, Kovács Judit, Nagy Ferenc, Szomora Zsolt); Feladatok és jogesetek a magyar büntetőjog különös részéhez I-II. Rejtjel, Budapest. 2005 (1-198.p.) és 2006. (1-198.p.) (társszerző: Csúri András, Fantoly Zsanett, Kovács Judit, Szomora Zsolt)

³⁵ Bűnügyi igazságügyi együttműködés. In: Igazságügyi együttműködés az Európai Unióban (szerk.: Blutman László). Szegedi Európa-jogi Szakkönyvtár, Szeged, 2005. 9-43.p.

Válogatott publikációk 2004-2010

I. Monográfia

Az európai büntetőjogi integráció alapkérdései. KJK-Kerszöv, Budapest. 2004. 1-263.p.

II. Könyvrészlet

Bűnügyi igazságügyi együttműködés. In: Igazságügyi együttműködés az Európai Unióban (szerk.: Blutman László). Szegedi Európa-jogi Szakkönyvtár, Szeged, 2005. 9-43.p.

A büntetőügyekben folytatott rendőrségi és igazságügyi együttműködésre vonatkozó rendelkezések. EUSZ 29-42. cikk. In: Az Európai Unió alapító szerződéseinek magyarázata 1-2. (szerk.: Osztovits András). Complex, Budapest, 2008. 1947-2022.p.

A kölcsönös elismerés elve. In: Az európai büntetőjog kézikönyve (szerk.: Kondorosi Ferenc – Ligeti Katalin). Magyar Közlöny Lap- és Könyvkiadó, Budapest, 2008. 149-157.p.

A jogharmonizáció általános tanai. In: Az európai büntetőjog kézikönyve (szerk.: Kondorosi Ferenc – Ligeti Katalin). Magyar Közlöny Lap- és Könyvkiadó, Budapest, 2008. 433-449.p.

Élelmiszer-büntetőjog. In: Az európai büntetőjog kézikönyve (szerk.: Kondorosi Ferenc – Ligeti Katalin). Magyar Közlöny Lap- és Könyvkiadó, Budapest, 2008. 611-618.p.

Az Európai Bíróság hatása az európai büntetőjog fejlődésére. In: Az európai büntetőjog kézikönyve (szerk.: Kondorosi Ferenc – Ligeti Katalin). Magyar Közlöny Lap- és Könyvkiadó, Budapest, 2008. 719-745.p.

A közegészség elleni bűncselekmények. In: A magyar büntetőjog különös része (szerk.: Nagy Ferenc). hvgorac, Budapest, 2009. 472-514.p. (társszerző: Vida Mihály)

A gazdasági bűncselekmények. In: A magyar büntetőjog különös része (szerk.: Nagy Ferenc). hvgorac, Budapest, 2009. 515-595.p. (társszerző: Vida Mihály)

Criminal Law, Hungary. International Encyclopaedia of Laws. Kluwer, 2010. Megjelenés alatt (társszerző Szomora Zsolt)

III. Egyetemi tankönyv és jegyzet

Feladatok és jogesetek a magyar büntetőjog általános részéhez. Rejtjel, Budapest. 2005. 1-200.p. (társszerző: Fantoly Zsanett, Kovács Judit, Nagy Ferenc, Szomora Zsolt)

Feladatok és jogesetek a magyar büntetőjog különös részéhez I. Rejtjel, Budapest. 2005. 1-198.p. (társszerző: Csúri András, Fantoly Zsanett, Kovács Judit, Szomora Zsolt)

Feladatok és jogesetek a magyar büntetőjog különös részéhez II. Rejtjel, Budapest. 2006. 1-198.p. (társszerző: Csúri András, Fantoly Zsanett, Kovács Judit, Szomora Zsolt)
Az Európai Bíróság büntetőjogi ítélkezése. Szegedi Európa-jogi Szakkönyvtár, Szeged. 2007. 1-142.p.

IV. Könyvlektorálás

Az európai büntetőjog kézikönyve (szerk.: Kondorosi Ferenc – Ligeti Katalin). Magyar Közlöny Lap- és Könyvkiadó, Budapest, 2008. 1-883.p. (társlektor: Wiener A. Imre)

V. Idegen nyelvű tanulmány

A) Külföldi folyóirat

Criminal responsibility of minors on national and international legal order. (The Hungarian national report to the XVIIth International Congress of Penal Law, Section I.) *Revue Internationale de Droit Penal* 2004/1-2 379-399.p.
Ungeschicktes und folgenreiches Vorgehen in der transnationalen Rechtshilfe. Zugleich Anmerkung zum Beschluss des OLG Stuttgart v. 28.1.2005 – 3 Ausl. 76/03. *Zeitschrift für internationale Strafrechtsdogmatik* 2006/9 443-446.p.
Symbole als Gegenstand des ungarischen und europäischen Strafrechts – Verkehrtes Gesinnungsstrafrecht? *Zeitschrift für die gesamte Strafrechtswissenschaft* 119 (2007) Heft 4 1037-1054.p.
Tendinte noi in dreptul penal european. *Caiete de Drept Penal* 2008/1 87-103.p.
Expanding forms of preparatory acts and participation. (The Hungarian national report to the XVIIIth International Congress of Penal Law, Section I.) *Revue Internationale de Droit Penal* 2007/3-4 175-188.p.(CD-rom) (társszerző: Végvári Réka)
A competência originária 'oculta' do Tribunal Penal Internacional: sobre o art. 70 do Estatuto de Roma. *Ciências Penais. Revista da Associação Brasileira de Professores de Ciências Penais*. 2008/7-12 114-135.p.

B) Tanulmánykötet (külföldi kiadás)

Das Wahlrecht der Strafgefangenen – rechtsvergleichende und europäische Überlegungen. In: Interdisziplinäre Kriminologie. Festschrift für Arthur Kreuzer zum 70. Geburtstag (szerk.: Thomas Görgen – Klaus Hoffman-Holland – Hans Schneider – Jürgen Stock) Verlag für Polizeiwissenschaft. Frankfurt, 2008. 316-332.p.
The principle of mutual recognition. *Zbornik Padova / Collected Papers XLII* 1-2/2008. Novi Sad Faculty of Law, Serbia. 941-954.p.
The „Hidden” Primer Jurisdiction of the ICC. In: *Criminal Law between War and Peace: Justice and cooperation in criminal matters in international military interventions* (szerk.: Stefano Manacorda – Adán Nieto) Universidad de Castilla la Mancha, Cuenca, 2009. 555-574.p.

C) Tanulmánykötet (magyar kiadás)

- Die Beziehungen zwischen europäischem Gemeinschaftsrecht und dem Strafrecht. In: Ungarn auf der Schwelle in die EU. Pólay Elemér Alapítvány 6., Szeged, 2006. 9-15.p.
- Plädoyer für das Europäische Strafrecht. In: Bizonyítékok. Tiszteletkötet Tremmel Flórián egyetemi tanár 65. születésnapjára (szerk.: Fenyvesi Csaba – Herke Csongor – Mészáros Bence). Studia Iuridica. Auctoritate Universitatis Pécs Publicata. Pécs, 2006. 257-261.p.
- Europäische Integration und Strafrecht. In: Legal Transitions. Development of Law in Formerly Socialist States and the Challenges of the European Union (szerk.: Balogh Elemér – Hegedűs Andrea – Mezei Péter – Szomora Zsolt – Traser Julianna Sára). Pólay Elemér Alapítvány, Szeged, 2007. 195-199.p.
- Lebensschutz im ungarischen Strafrecht. In: Strafrechtlicher Lebensschutz in Ungarn und in Deutschland. Beiträge zur Strafrechtsvergleichung (szerk.: Karsai Krisztina). Pólay Elemér Alapítvány, Szeged, 2008. 47-95.p. (társszerző: Csúri András, Szomora Zsolt)
- „The Fruit of the Poisonous Tree Doctrine” im europäischen Kontext. In: Die Entwicklung von Rechtssystemen in ihrer gesellschaftlichen Verankerung (szerk.: Walter Gropp, Adem Sozüer, Bahri Öztürk). 2010. Megjelenés alatt.

VI. Magyar nyelvű tanulmány

A) Magyar folyóirat

- Az érinthetetlenség illúziója, avagy gondolatok az európai közösségi jog és a nemzeti büntetőjog közötti kapcsolatokról. *Európai Jog* 2004/4 különszám 13-22.p.
- Az „asszimilációs szabályozás” jellegzetességei a közösségi jogban. *Állam- és Jogtudomány* 2004/3-4 273-292.p.
- Büntetőeljárás és uniós jog, avagy a büntetőjogásznak is le kell nyelnie az integráció békáját. *Kontroll* 2005/1 32-53.p.
- Az európai büntetőjog rögzös útján. *Magyar Jog* 2006/1 1-10.p.
- A foglalkozás körében elkövetett veszélyeztetés tényállásának kritikája. *Magyar Jog* 2006/12 745-750.p.
- Magyar alkotmányosság a bűnügyi jogsegélyjog útvesztőjében. *Magyar Jog* 2008/6 399-408.p. (társszerző: Ligeti Katalin)
- Miért nem lehet a vezeték nélküli internet a lopás elkövetési tárgya. *Ügyészek Lapja* 2008/3 5-16.p. (társszerző: Blutman László, Katona Tibor) [*Másodközlés: Bűnügyi Szemle* 2008/1 42-49.p.]
- A büntetőjogi fogyasztóvédelem egyes általános kérdéseiről. *Jogtudományi Közlöny* 2008/7-8 333-340.p.

B) Tanulmánykötet

- Pecunia olet avagy gondolatok a pénzmosásról. In: Wiener A. Imre Ünnepi Kötet (szerk.: Ligeti Katalin). KJK-Kerszöv, Budapest. 2005. 143-158.p.
- Büntetőeljárás és előzetes döntéshozatal. In: Keresztmetszet. Tanulmányok fiatal büntetőjogászok tollából. Pólay Elemér Alapítvány 7., Szeged, 2005. 85-110.p.

- Egy töltennyel több – avagy a Btk. 171.§ kritikája egy jogeset kapcsán. In: Bűnügyi mozaik. Ünnepi kötet Vida Mihály 70. születésnapjára (szerk.: Nagy Ferenc). Pólay Elemér Alapítvány. Szeged, 2006. 111-126.p.
- Az Alkotmány 55.§-hoz. In: A mi Alkotmányunk. Vélemények és elemzések Magyarország Alkotmányáról (szerk.: Trócsányi László). Complex, Budapest, 2006. 369-370.p.
- A kétszeres eljárás alapelvi tilalmának európai érvényessége. In: Ad futuram memoriam. Tanulmányok Cséka Ervin 85. születésnapja tiszteletére (szerk.: Nagy Ferenc). Pólay Elemér Alapítvány. Szeged, 2007. 85-101.p.
- Gondolatok a büntetőjogi fogyasztóvédelemről. In: Tanulmányok Dr. Besenyei Lajos egyetemi tanár 70. születésnapjára (szerk.: Szabó Imre). Acta Jur. et Pol. Szeged, 2007. 349-363.p.
- A közbeszerzés és a piaci verseny a büntetőjog határán. In: Acta Conventus de Jure Civili. Tomus IX. Lectum Kiadó, Szeged, 2008. 95-106.p.
- Európai bűnügyi együttműködés és alkotmányosság. In: Tudományos előadói ülés a Bűnügyi Oktatók Országos Találkozóján. SZTE ÁJTK Kiadványa. Szeged, 2009. június 5. 21-24.p.

C) Egyéb

- Az európai elfogatóparancs és az átadási eljárás. Acta Juridica et Politica Tomus LXVI. Fasc. 12. Szeged 2004. 1-36.p.
- Korreferátum az európai bűnügyi együttműködés és az emberi jogok témakörében. Huszonhatodik Jogász Vándorgyűlés (Szeged, 2007. október 11-13.) Magyar Jogászegylet 2007, Budapest. 238-244.p.

VII. Recenzió

- Tankönyv az európai büntetőjogról avagy új jövevény a bűnügyi tudományok családjában. (Bernd Hecker: Europäisches Strafrecht) *Európai Jog* 2005/3 48-51.p.
- Gondolatok az európai büntetőjogról egy könyvismertetés okán. *Magyar Jog* 2008/2 92-96.p. (társszerző: Nagy Ferenc)
- Hollán Miklós: Vagyonelkobzás. Büncselekményből eredő vagyon elvonása. *Jogtudományi Közlöny* 2008/6 321-324.p.

VIII. Könyvszerkesztés

- Feladatok és jogesetek a magyar büntetőjog általános részéhez. Rejtjel, Budapest. 2005.
- Keresztmetszet. Tanulmányok fiatal büntetőjogászok tollából. Pólay Elemér Alapítvány, Szeged, 2005.
- Feladatok és jogesetek a magyar büntetőjog különös részéhez I. Rejtjel, Budapest. 2005.
- Feladatok és jogesetek a magyar büntetőjog különös részéhez I-II. Rejtjel, Budapest. 2006.
- Strafrechtlicher Lebensschutz in Ungarn und in Deutschland. Beiträge zur Strafrechtsvergleichung. Pólay Elemér Alapítvány, Szeged, 2008.

Legfontosabb hivatkozási adatok

Összes független idézés:	123
Ebből:	
Idegen nyelvű idézés:	27
Ebből:	
<u>Külföldi szerző általi vagy külföldön megjelent műben:</u>	<u>15</u>